

Osmanlı Diplomasi Tarihi Kurumları ve Tatbiki

Editörler

Mehmet Alaaddin Yalçınkaya
Uğur Kurtaran

Yazarlar

Mehmet Alaaddin Yalçınkaya
Sezai Balcı
Musa Kılıç
Uğur Kurtaran
Ahmet Dönmez
Turgut Subaşı
Necmettin Alkan

ISBN: 978-605-2233-10-8

1. Baskı

Haziran, 2018 / Ankara
100 Adet

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 274

Web: grafikeryayin.com

**Kapak, Sayfa Tasarımı,
Baskı ve Cilt**

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6

06520 (Oğuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	5
------------	---

I. KURUMLARI

1. Osmanlı Sefaretnameleri ve Diplomasi Tarihi Bakımından Önemi.....	11
<i>Mehmet Alaaddin Yalçınkaya</i>	
2. Osmanlı Devleti'nde Tercümanlık.....	39
<i>Sezai Balcı</i>	
3. Osmanlı Devleti'nde Şehbenderlik Kurumu.....	95
<i>Musa Kılıç</i>	

II. TATBİKİ

4. XVIII. Yüzyıla Ait Hudutname ve Sınır Tahdit Örneği: Karlofça Antlaşması'na Göre Belgrad Sınırlarının Belirlenmesi	119
<i>Uğur Kurtaran</i>	
5. Osmanlı Devleti'nde Tek Taraflı Diplomasi Anlayışı ve Karşılıklı Diplomasiye Geçiş Süreci.....	145
<i>Ahmet Dönmez</i>	
6. Abdülmecid Dönemi Osmanlı İngiliz İlişkileri.....	179
<i>Turgut Subaşı</i>	
7. Sultan II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Diplomasisi.....	205
<i>Necmettin Alkan</i>	

SUNUŞ

Tarihin kaydettiği en büyük imparatorluklardan birisi olan Osmanlı Devleti uzun süren ömrünü bir çok özelliğinin yanı sıra, kendine özgü geliştirdiği sistemlere borçludur. Bunlardan birisi de her dönemde değişen ve yeni şekiller alan diplomasi anlayışı olup, Osmanlı diplomasisinin gelişim süreci devletin gelişim süreci ile eşgüdümlüdür. Bu noktada devletin yabancı devletlere karşı siyasi ve askeri açıdan daha güçlü olduğu dönemlerde, daha güçlü bir müzakere pozisyonuna sahip olunmuş ve bu durum daha sağlam bir diplomasi anlayışını ortaya çıkarmıştır. Nitekim kısa şekliye “*devletlerarası ilişkileri yürütme sanatı*” olarak ifade edilen diplomasi, bir devletin diğer devletlerle olan ilişkilerinde kullandığı yöntemleri ifade etmektedir. Bu sebeple Osmanlı tarihinin dinamiklerinin anlaşılması için devletin kuruluşundan yıkılışına kadar uyguladığı diplomatik ilkelerin ana hatları ile bilinmesinin önemi kaçınılmazdır. Elinizdeki çalışma bu düşüncelerden hareketle kaleme alınan ve her biri birbirini tamamlayıcı nitelikte olup Osmanlı diplomasi tarihini kurumları ve tatbiki adı altında iki ana başlık altında toplanıp bölümler arasında ise kronolojik bir seyrizlenmiştir. Bu eser toplamda sekiz adet bölümden oluşmaktadır. Bölümlerin sonlarına kaynakça verimiş olup, bazı bölümlerin sonları ilave edilen eklerden oluşmuştur.

Birinci bölümde Mehmet Alaaddin Yalçinkaya, Osmanlı diplomasisinin önemli kaynaklarından birisi olan sefaretnamelerin içeriği, genel özellikleri ve diplomasi tarihi açısından önemini ele almıştır. Yazar çalışmasında Osmanlı sefaretnamelerini, Osmanlı sefaretname geleneği ve sefaretname türleri, sefaretnamelerde konuların işlenişi, sefaretnamelerin sınıflandırılması gibi genel bir yapısal analizinden, sefaretnamelerin diplomasi tarihindeki önemini vurgulamıştır. Son olarak Osmanlı tarihindeki tüm sefaretnameleri içeren bir liste veren Yalçinkaya, bir tablo ile Osmanlı tarihinde kaleme alınan bütün sefaretnamelerin tasnifini yapmıştır.

İkinci bölümde Sezai Balcı Osmanlı diplomasisinin tamamlayıcı unsurlarından birisi olan tercümanlık kurumunun tarihsel gelişimi ve genel özellikleri hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. Çalışmada kronolojik bir çerçevede 1821’de Babiâli Tercüme Odası’nın kuruluşuna kadar olan süre içinde Osmanlı Devleti’nde tercümanlık kurumu ele alınmıştır. Tercümanlık kurumunun Osmanlı idari teşkilatındaki dağılımı esas alınarak yapılan değerlendirmede Divân-ı Hümayûn, donanma, eyalet divân ve mahkeme tercümanı şeklinde sınıflandırmaların yanı sıra, yabancı ülkelerin elçi ve konsolosluk tercümanlarına da yer verilmiştir. Balcı’nın eserinde Osmanlı Devleti’nde tercümanlık kurumunun ortaya çıkışından itibaren tarihsel süreç içerisinde yaşadığı değişim ve dönüşümleri gözlemek mümkündür.

Üçüncü bölümde Musa Kılıç Osmanlı Devleti’nde Şehbenderlik Kurumu’nun tarihsel dinamikleri hakkında ayrıntılı bir analiz sunmaktadır. İlk ikâmet elçilikleri döneminden başlamak üzere Osmanlı şehbenderliklerini ele alan yazar, şehbenderliklerin kaldırılması ve yeniden açılması sürecindeki gelişmeleri ana hatları ile ele almıştır. Osmanlı şehbenderlik sisteminin genel özelliklerinin yanı sıra, sistemle ilgili zaman içerisinde yapılan hukuki düzenlemeleri içeren değerlendirmeleri ile yazar kurumun yapısı ve işleyişi hakkında toparlayıcı bilgiler vermektedir.

Dördüncü bölümde Uğur Kurtaran, Osmanlı diplomasisinin önemli kaynaklarından biri olan sınır tahdit raporları ve hudutnamelerin genel özellikleri ve uygulaması ile ilgili bir araştırma kaleme almıştır. Yazar çalışmada Osmanlı tarihinin Batı sınırındaki en önemli rakiplerinden birisi Habsburglar ile yapılan 1699 Karlofça Antlaşması sonucu değişen sınır düzenlemelerinin nasıl yapıldığını, hangi yöntemlerin kullanıldığını incelemiştir. Bu çerçevede eserde Karlofça sonrası Belgrad sınırlarının tahdit ve tespiti ile ilgili yapılan çalışmalar ile yeni sınırların nereler olduğuna dair ayrıntılı bilgiler bulmak mümkündür.

Beşinci bölümde Ahmet Dönmez üçüncü bölümün devamı sayılabilecek olan bir araştırma ile Osmanlı diplomasi anlayışındaki dönemleme sürecini incelemiştir. İki bölümden oluşan çalışmasında yazar, öncelikle tek taraflı Osmanlı diplomasi anlayışının temel ni-

teliklerini açıkladıktan sonra, XVIII. yüzyılın sonlarında yaşanan siyasi, askeri ve diplomatik gelişmelerin Osmanlı dış politikası ve diplomasisinde ortaya çıkardığı değişimleri vurgulamıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Dönmez, III. Selim döneminde karşılıklı diplomasiye geçiş çerçevesinde Avrupa'da daimî elçiliklerin tesisine ne zaman ve ne şekilde karar verildiği, tesis sürecinde bu tarihten sonra ne gibi gelişmelerin yaşandığı, elçiliklerin işleyişi ve ortaya çıkan sorunlar hakkında ayrıntılı analizler sunmuştur. Osmanlı diplomasisinde yaşanan değişim ve dönüşümlerin nedenlerini ve uygulamalarını ele alan eser, tek taraflı Osmanlı diplomasi anlayışı ve karşılıklı diplomasiye geçiş sürecinin 1793–1821 arasındaki döneminin bütünlükçü bir bakış açısıyla aktarılmasıyla Osmanlı diplomasisinde yaşanan dönüşümün daha anlaşılır kılınması amaçlanmaktadır.

Altıncı bölümde Turgut Subaşı Osmanlı tarihinin son dönemlerinden bir devletlerarası ilişkiler örneği sunmuştur. “Abdülmecid Dönemi Osmanlı İngiliz İlişkileri” başlığını taşıyan yazısında Subaşı, Sultan Abdülmecid dönemi Osmanlı İngiliz ilişkilerinin önemli dönüm noktalarından bahsetmektedir. Bu çerçevede olayların kronolojik bir sıra ile ele alındığı çalışmada Mısır Meselesi, Boğazlar Meselesi, Macar Mülteciler Sorunu ve Kırım Savaşı gibi alt başlıklar halinde iki ülke arasındaki ilişkilerin ana hatları ile değerlendirilmesi yapılmıştır.

Yedinci bölümde Necmettin Alkan, Osmanlı tarihinin en tartışmalı dönemlerinden biri olan Sultan II. Abdülhamid dönemini diplomasi penceresinden aralamıştır. Yazarın çalışması Osmanlı modernleşmesi ve modern diplomasinin gelişiminde Sultan II. Abdülhamid'in etkisini ortaya çıkarmaya yönelik sentezleri sunmaktadır. Bu açıdan “Sultan II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Diplomasisi” başlığını taşıyan bölümde Sultan Abdülhamid'in bir taraftan modernleşme faaliyetlerini kurumsal olarak tamamlama gayretlerinin yanı sıra, diğer taraftan diplomaside de kurumsal ve uygulama olarak yaşanan değişikliklerin izlerini bulacaksınız. Alkan'ın ifadesiyle “*Abdülhamidî diplomasi*” nin üç farklı evrede işlendiği çalışmada dönemin siyasi ve askeri gelişmeleri karşısında uygulanan başarılı diplomatik manevraları keşfetmek mümkün.

“Osmanlı Diploması Tarihi: Kurumları ve Tatbiki” adını taşıyan bu kitabın ortaya çıkması şüphesiz uzun bir zaman ve emeğin mahsulüdür. Bu sürecin başlangıcında daha fikir aşamasındayken kendisine ilettiğim teklifi büyük bir nezaketle kabul ederek editörlük görevini üstlenen değerli hocam Prof. Dr. Mehmet Alaaddin Yalçinkaya’ya şükranlarımı sunuyorum. Yine değerli zamanlarından ayırarak kitabın içeriğini dolduran tüm yazarlara kitabın ortaya çıkmasındaki katkıları ve yazım sürecindeki anlayışlarından dolayı teşekkür ederim. Son olarak kitabın fikir aşamasından itibaren desteklerini gördüğüm Altınordu Yayınları sahibi Murat İpekoğlu’na teşekkürlerimi sunuyorum.

Uğur Kurtaran